

Maria Huhta

KAUAS AJASSA JA MAISEMASSA

Kuolema jättää jälkiään

KAUAS AJASSA JA MAISEMASSA

Kuolema jättää jälkiään

Maria Huhta

**KAUAS AJASSA
JA MAISEMASSA**

Kuolema jättää jälkiään

Copyright © 2019 Maria Huhta

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN 978-952-80-0920-7

LUKIJALLE

Tule kanssani kun teen matkoja Suomessa ja lähialueilla, kuljen yksin ja eri tovereiden kanssa monia salaisuuksia tutkien. Näen luonnon muutoksia, ihmisen käten töitä ja kulttuurin muistomerkkejä. Haluan kuitenkin miettiä vielä kaukaisempia kuvia, tutustua ihmiskunnan alkuhämärään. Menneisyydestä ja sen uskomuksista ei ole saatavissa yksiselitteistä tietoa, vain viitteitä. Kuitenkin salattua tietoa löytyy monelta suunnalta enkä voi sitä sivuuttaa. Voin hipaista vain pintaa historian suuresta aarreaitasta, tuoda omat kertomukseni ja kuvani siihen mukaan. Kerään mieltä kiehtovia tapahtumia ja yksityiskohtia, kerron mielikuvituksen siivittämää historiaa. Tuon menneisyyden elävänä tähän päivään, autan ymmärtämään nykyhetkeä ja ajan muutoksia. Autenttisilla kuvilla haluan näyttää osan menneisyyden todellisuutta, tallentaa maisemia ja elämäntapaa, joka katoaa ja peittyy nykyajan varjojen alle. Kuvaan varsinkin kohteita, joita ei ole tuotu aikaisemmin esille, joita ei löydy netistä tai matkaesitteistä.

Matkani alkaa merenrannalta, jossa kristinusko ottaa ensiaskelia tunkeutuessaan syrjäiseen maahan. Se vie Keski-Suomeen, jossa arkeologit hahmottavat kivikauden elämää: ensimmäisten talojen rakentamista, viljelykulttuuria ja sotaisia taisteluja. Se palaa rannikolle ja sieltä Ahvenanmaalle, jossa kohtaan erilaisen suomalaisen ja kansainvälistyneen kulttuurin.

Pohjoisessa Rovaniemen kohdalla siirryn muinaisesta hiisien maasta Lapin noitien valtakuntaan, näen saamelaisten elämää ja heidän uskontonsa ennen ja nyt. Kuljen myös Jäämeren rannalla, jossa on vielä jäljellä menneisyyden taikaa ja suomalaisten jalanjälkiä. Siellä tajuaa veden syvyyden ja taivaan korkeuden. Siellä mieli vapautuu, luonto puhuu ja on ihmisen lahjomaton ystävä.

MATKA HISTORIAAN

HYPPY TUNTEMATTOMAAN

Laiva tuo minut Turun satamaan, potkurit veivaavat likaisenkeltaista vettä. Takanani on Itämeri ja kaunis saaristo, edessäni kotimaa. Saa-vun kuten kymmenet, sadat ja tuhannet suomalaiset aikaisemmin. Minulla ei ole kiirettä kulkea käytävää pitkin tulliin, terminaaliin ja vanhan kaupungin tutuille kaduille. Mielessäni viipyy vielä iltayön muisto: kävely yksin autiolla kannella, yöntumma meri ja matalien laineiden tuskin huomattavat vaahtopäät, paluu ravintolaan, jossa odottavat ruokavuoret vadeillaan ja viinit viilennetyissä pahvirasiois-saan. Sen jälkeen lyhyet hetket tanssilattialla, häivähdys herkeistä tunteista musiikin soidessa ja vieraan miehen kevyt puserrus. Se ei johda mihinkään, vaikka hän niin toivoo. Menen yksin hyttiin, kuun-telen hetken melua käytävästä ja nukun levottomasti. Jälleen kerran huomaan etsiväni jotain tuntematonta. Onko se ihminen, jota lopul-lisesti rakastaisin, onko se paikka, jossa viihtyisin kaipaamatta kos-kaan pois? En tiedä, mutta olen kuin eksyksissä, olen kuin aina mat-kalla.

Varhain aamulla seison jälleen kannella katsellen merta ja saaris-ton tuttuja näkymiä, kunnes on aika kerätä tavarat ja jonottaa ahtaassa ihmisjoukossa. Mieleen tulevat kuvat matkasta jolta palaan, näkymät Virosta ja Tallinnasta. Silmien eteen jää kuva meteorikraat-terista, Kaalinjärven kraatterista Viron Saarenmaalla. Se vie ajatukset kauas maapallon menneisyyteen. Sen pyöreä kehä sytyttää halun tie-tää enemmän ja myös tutkia ihmisen ensiaskeleita tällä sinisellä pla-neetalla.

Rannalla käännyn takaisin katsomaan merta, joka nyt näyttää puhtaammalta, äärettömältä, vaikka onkin vain pieni lätäkkö valta-merien rinnalla. Siellä ei kellu ruumiita kuten eteläisissä merissä, siellä ihmisiä ei tuhoudu, ei enää. Mietin, että joskus täälläkin oli toi-sin, miinat upottivat laivoja ja silpoivat ihmisiä. Siitä tuntuu olevan niin kauan. Täälläkin on silti ollut kuolemaa. Kun muistan ravintola-salia ja katselen merta, mieleni palaa vuosien taakse.

Silloin on syksy, jonka kylmyyttä ja kaiken tuhoavaa kauneutta rakastan. Myös silloin olen laivamatkalla, käymässä Tukholmassa mieheni ja pikkupojan kanssa. Paluumatkalla lojumme hytissä laivan taisaisesti kyntäessä mustaa merta. Poika on levoton ja itsekin haluan

lähteä kannelle raikkaaseen meri-ilmaan. Kuljemme käytävällä ja avaan oven ulkokannelle. Outo tunnelma valtaa mieleni, vain unen-omaisesti aistin laivan ja sen ympäristön. Kaikki on hiljaista, avaruuden pimeys tuntuu valtaavan mieleni. Ympärillä pimeä yö, jonka mustuuteen tunkeutuu vain majakan valokimppu ja kauempana tähtien himmeä loiste. Ylhäällä komentosillalla, jonne matkustajat eivät pääse, hohtavat hämärässä ohjauspaneelin lukemattomat pienet valot, ja tutkan sivellin pyyhkii kuvapintaa ympäri ja ympäri. Sieltä ohjataan tätä valtakuntaa, tätä humaltuvien ja nauravien ihmisten maata. Tätä tilapäistä yhteisöä, joka kulkee eteenpäin meren satunnaisten valojen läpi.

Samaan aikaan laivan ruokasalissa odottavat katkarapujen punaiset vuoret, täytyvät kuumiksi tiskatut lautaset ja tyhjenevät korkeina vaahtoavat lasit. Kylläiset suut ja janoiset huulet punoutuvat yhteen vannomaan outoja valoja, joita kukaan huomenna ei enää muista. Ihmiset kulkevat ajatustensa vallassa tai innostuksen huumassa, enemmän tai vähemmän tajuissaan, kukin tavoitellen omaa kohtaloaan pimeässä marraskuun yössä. On syksy ja jäinen vesi odottaa uhriaan joka suunnalla, valaistun temppeliharjan alla. Mutta sisällä pöydän ääressä iltaa viettää hilpeä seurue herkkupöydän ääressä. Haluaa unohtaa työpäivänsä, kaiken, mikä jäi maihin, haluaa paeta arkipäivää. Syrjässä istuu nuori mies lasi edessään, mutta akkiä hän nousee ylös. Hän on juonut lumoavan unohduksen, mutta tuntee vielä tuskaa. Kuin olisi huomaamatta tullut sen huippuhetkiin, puristavaan ahdistukseen. Jokin tuntematon johtaa hänen kulkunsa pois muiden joukosta ja tuo näkymätön tahto vie hänet väistämättä ulos pimeyteen. Hän menee käytävään, kulkee tasaisen varmasti ja avaa oven ulkokannen hiljaisuuteen. Huomaa kaksi hahmoa katselemassa meren valoja ja taivaan avaruutta, tulee heitä kohti ja katsoo naista syvälle silmiin.

Näen, miten outo mies lähestyy. Huomaan hänen katseessaan hiljaisen epätoivon, jota kuitenkin peittää sumuinen kalvo, enkä pysty lukemaan sen viestiä. Katse on samalla kertaa vetoava ja poissaoleva, se kutsuu ja pelottaa. Ajattelen, että hän on humalassa, humalaisia on syytä varoa, nyt kun poikakin on mukana. Vedän lapsen taakseeni ja käännyn pois päin. Mies jatkaa kulkuaan kuin unessa ja tulee pelastusasema neljäntoista kohdalle. Eleettömästi hän kiipeää köysinipulle ja pudottautuu alas. Kannelle jää vain pienen pojan hämmästyntynyt ääni: ”Mihin se katosi. Hyppäsikö se mereen?”

Vedän neljävuotiaan taakseni ja rauhoittelen vaistomaisesti. ”Siellä on varmaan portaat alemmalle kannelle.”

Mieleni on täysin pysähtynyt, tuntuu että teoillani ei ole enää merkitystä. Menen kuitenkin kaiteen luo ja katson alas. Näen vain syvyyden, jossa harmaat aallot ajavat takaa toisiaan. Pidän poikaa kädestä, juoksen pysähtymättä ylös ja alas portaita, löydän lopulta henkilökuntaan kuuluvan sinipukuisen nuoren miehen. Hengästyneenä alan selittää tapahtumaa, mutta mies kysyy ivallisesti ”Paljonko te olette juonut?”

”En mitään, tietenkään. Näin selvästi kun hän hyppäsi.”

Nuori stuertti tulee lähelle haistamaan hengitystäni ja miettii hetken aikaa. Sitten hän kysyy nimeni ja hytin numeron.

”Jos te puhutte totta, niin... selvitetään.”

Hän kääntyy ja lähtee nopein askelin. Ajatukseni on pysähtynyt kuluneeseen hetkeen ja nuoreen mieheen, jolla oli vaaleansininen pusero ja kellertävänvaaleat hiukset.

Hetken kuluttua laiva pysähtyy ja alkaa peruuttaa matkustajien sitä tuskin huomaamatta. Se palaa takaisin omaa reittiään ja etsii paikallisen kahden tunnin ajan. Kapteeni kutsuu helikopterit ja rannikkovartioston kiertelemään alueella. Silti hän tietää ja kaikki komentosillalla tietävät, että se on turhaa. Marraskuun musta vesi on jäisen kylmää.

Viivyn hytissä enkä saa poikaa nukahtamaan. Sitten oveen koputetaan, stuertti seisoo ovella ja haluaa minun tulevan kapteenin haastatteluun. Otan pojan mukaan komentosillalle, jonne päästyämme hän unohtaa kaiken, ainakin niin toivon. Siellä valopaneelin mittarit hohtavat pimeässä ja tutkan osoitin kiertää pysähtymätöntä kehää salaperäisen kartan yllä, samoin pyörii valonheitin korkealla päämme yläpuolella. Sen valokeila liukuu tasaisen varmasti tummalla vedenpinnalla, etsien ja pysähtyen jokaisen kelluvan esineen kohdalla. Se tapaa lokin, kelluvan oluttölkin ja poikkeuksellisen terävän aallonharjan. Laivan koneet ovat pysähdyksissä ja oudossa hiljaisuudessa kuuluvat vain miesten ajoittaiset äänet.

”Aina täältä joku hyppää”, he puhelevat keskenään.

Kysyn ”Onko kukaan pelastunut?”

”Kerran muistan, kun vedimme ylös nuoren tytön. Silloin oli kesä, heinäkuu, ja merivesi oli vielä lämmintä. Tyttö ui laivan perässä ja huusi meille jotakin. Oli tainnut hypätä huvikseen alimmalta kannelta. Mutta se onkin ainoa pelastuminen, jonka muistan.”

Aika kuluu, palaamme hyttiin. Kahden tunnin kuluttua huomaa, että laiva jatkaa matkaa. Muut matkustajat eivät huomaa tapahtunutta, kaikilla on riittävästi juomaa ja musiikkia, tanssia ja suudelmia.

Tukholman satamassa poliisi on laivaa vastassa ja laukkujaan raahavat matkustajat joutuvat odottamaan tavallista kauemmin. Matkustajaluettelot tarkistetaan ja silloin arvoitus ratkeaa. Selviää, että erälle työpaikkaristeilylle lähteneistä yksi puuttuu. Häntä ei kukaan osannut kaivata, hiljaista ja huomaamattoman näköistä nuorukaista. Ankein mielin kuljen Tukholman katuja, ostaminen ei kiinnosta, yrittän keksiä pojalle ajankulua. Käymme Skansenilla, huvittelemme siellä ja ajamme kauan maanalaisella, siitä hän pitää. Hän nauttii vauhdista, jaksaa istua katsellen maisemia tai vain ohi vilahtavia synkkiä seinämiä. Ikävystyn siihen ja huokaisen helpotuksesta, kun olemme jälleen laivassa ja takaisin Turussa.

Kun jälleen kävelen harmaalla asfaltilla, mietin rannatonta ulappaa: laajoja vesiä, jotka vaihtavat väriään taivaan ja maan sävyjen mukaan. Mietin sen vaikutusta, muistan järviveden pehmeän sivelyn ihollani ja kylmänraikkaan juoman kuumana päivänä. Ajattelen, että vesi on elämän lähde, sillä merestä synnyimme kerran, elävän tunteisesta, liikkuvasta nesteestä. Se on edelleen meissä, olemuksessamme, josta suurin osa on nestettä. Hikoilemme sitä pois ja siksi on jatkuvasti juotava. Sitä vaatii ruumiimme, jota peittää vain ohut iho, ei ole turkkia, ei edes suomuja kuten kaloilla. Emme enää ui lämpimässä vedessä, liiku, kellu ja sukeltele. Olemme nousseet maalle, ankkuroituneet sen kamaraan ja palelemaan viileinä öinä. Voimme vain katsella entisiä tovereitamme, jotka sulavasti liukuvat joka suuntaan: pyöriäiset leikeissään, valaat kohoamassa pintaan esitellen leveää pyrstöään ja kalat, jotka uivat määrätietoisesti eteenpäin. Puhumatakaan salaperäisistä olennoista meren syvyyksissä, suuripäisistä, monilonkeroisista ja sähköiskuilla saaliinsa tappavista.

Me ihmiset yritämme selvitä kuin kala kuivalla maalla, paremmin tai huonommin, mutta edelleen rakastamme vetistä menneisyyttämme. Lapsena emme saa kylliksemme vesileikeistä, aikuisina rakennamme lämpimiä altaita ja kuivan maan mukavuuksien keskeltä kaipaamme rantalomalle. Moni meistä haluaa asua meren rannalla ja purjehtia sen äärettömälle aavikolle, sillä sininen planeettamme on suurelta osin veden peitossa.

Kuluu viikko, sitten saan puhelun. Miehen ääni sanoo arastellen:

”Tehän olitte laivamatkalla ja näitte erään... tapahtuman.”

”Kyllä näin... Olen siitä vieläkin järkyttynyt.”

”Tämä poika, joka hyppäsi, on minun vaimoni veli. Hän on asunut meillä vähän aikaa, kun vanhemmat kuolivat auto-onnettomuudessa viime vuonna... Olemme kaikki niin kiitollisia, kun satuitte paikalle siellä laivalla. On hyvä tietää, miten kaikki tapahtui, eikä tarvitse jäädä epätietoisuuteen. Kapteeni sanoi, ettei hypänneitä useinkaan löydetä. Joskus ensi kesänä voi sitten ajautua rantaan. Hän sanoi vielä, että kaikki tapahtui silmänräpäyksessä. Pudotusta oli neljätoista metriä siltä kannelta, ja niin korkean putoamisen jälkeen vesi on kovaa kuin teräs. Laivan potkuritkin saattoivat osua sille kohtaa.”

Mielessäni ovat vain silmät, joiden katse oli käsittämätön. Tunnen musertavaa syyllisyyttä. Miksi vain seisoin, miksi en sanonut mitään, tehnyt mitään. Voin vain kysyä ”Tiedettiinkö, mikä tähän oli syynä?”

”Ei... ei. Hän oli kyllä hiljainen, mutta kävi töissä, eikä tehnyt mitään erikoista. Oli auttavainen ja kiltti meillä kotona... Niin, toverit kyllä kertoivat, että hän oli kerran ennenkin kadottanut todellisuudentajunsa. Silloin paljon juotuaan oli muuttunut aivan oudoksi, eikä tajunnut mitään ympäristöstä. Mutta muuten hän oli aivan tavallinen nuori.”

Ajattelen: Ehkä hän vain tunsu, miten elämän taakka täytenä ja kokonaisena lankesi hänen ylleen. Ehkä hän ei kestänyt sitä.

Tuon laivamatkan jälkeen tapahtuu paljon, poika kasvaa isoksi, avioliittoni on hajoamassa. Joudun jättämään mielenkiintoisen ja haastavan työni, putoan kuin tyhjän päälle, saan sopeutua vaatimattomaan elämään. Päivistä tulee yksitoikkoisia, ne soluvat kuin vesi hiljaisessa virrassa, ei niin kuin ennen täynnä kuohuja ja yllättäviä koskia, pyörteitä ja akanvirtoja. Aika kuluu ja vähitellen totun yksitoikkoisuuteen, etsin yksinkertaisia iloja elämääni. Luen ja kuuntelen musiikkia. Eräänä päivänä huomaan, että en enää kaipaakaan takaisin kiireen keskelle, en siihen vauhtiin, joka ennen oli minulle elinehto. Kiire tuntuu liukuvan ohitseni koskettamatta minua. En halua tutustua uuteen digitaaliseen maailmaan enemmän kuin on paikko. En mieti markkinoita ja pörssikursseja. Olen kuin kyllästetty sillä kaikella, markkinataloudella ja työn vauhdilla. Tuntuu, kuin olisin näh-

nyt sitä kaikkea riittävästi kuluneiden vuosien mittaan. Huomaan myös markkinatalouden seuraukset, tavarapaljouden, joka pursuu kaikkialla, tuhoaa puhtaan luonnon ja sen koskemattomuuden. Silmäni alkavat nähdä toisin: näen, miten rakastamani luonto saastuu, miten ihminen himoineen ja haluineen tunkeutuu viimeisille neitseellisille alueille ja raiskaa kaiken.

Kaipaan lepoa, haluan lähteä pois, paeta kaikkea riistoa ja surmaamista ja nykypäivää. Tahdon lähteä menneisyyden keskelle, turvalliseen yksinkertaiseen maailmaan. Haluan upota hämärään runomaailmaan. Etsin sitä vanhoista kirjoista ja kuvista, joissa värit eivät hävitä yksinkertaista totuutta. Matkustaessani haluan kuunnella ohilipuvan maiseman kertomaa tarinaa ja yhä uudelleen ajatukseni palaavat kaukaiseen menneisyyteen. Haluaisin nähdä ne ihmiset, jotka silloin elivät ja joiden perimää kannan. Haluan tietoa, mutta haluan myös kuvitella ja tunnen, miten menneisyys alkaa elää ja vetää mukaansa. Mieleni vaeltaa vesiaavikolle ja näkee entisajan merenkulkijoita. Kun maa alkaa polttaa heidän jalkojensa alla, he lähtevät laivan keinuvalle kannelle: purjehtijaksi, merirosvoksi tai uudisasukkaaksi suurten vetten taakse. Lähtevät tutkimaan uusia alueita, ankkuroitumaan uuteen maahan ja sen kiintopisteisiin. Rakentavat laivoja, ensin puusta ja lopulta raudasta. Rakentavat lauttoja ja asuntojakin kellumaan veden päällä. Perussa inkat lähtevät korkealle Titicacajärvelle, joka on suuri kuin meri. He tekevät kaislasaaren, luovat kokonaisen kylän kellumaan veden päällä. Itse haluaisin kellua menneisyydessä ja unohtaa nykypäivän.

Etsin tarinoita menneisyydestä, kaukaa kirjoitetun historian takaa. Täällä pohjoisessa ne liittyvät mereen ja löydän ne muinaistarustosta, joka on merkitty muistiin 1800-luvun puolivälissä. Kun luen niitä, lumoudun sanojen poljennosta ja ajatuksen loogisuudesta.

Ikivanha taru kuvaa miten ympäristömme muodostuu aikojen alussa, miten asetumme näille raukoille rajoille, kauas lämmöstä, mutta kesän loppumattoman hopeisen valon maahan. Se kertoo, miten ihminen syntyy, vapauttaa itsensä kuin linnunpoikanen munan-kuoresta. Kertoo, miten olemme meressä syntyneet, vasta pitkän ajan kuluttua nousseet kuivalle maalle. Samalla se näyttää, miten olemme yhtä luonnon kanssa ja sen lait hallitsevat meitä.

Silloin aikojen alussa ilman impi *laskeusi lainehille, meren selvälle selälle, ulapallen aukealle.*

Siellä tuuli neittä tuuitteli, aalto impeä ajeli, ympäri selän sinisen, lakkipäien lainehien. Kunnes hänet tuuli kohtuiseksi, meri paksuksi panevi. Silloin vieri impi veen emona, uipi iät, uipi lännet, uipi luotehet, etelät, uipi kaikki ilman rannat. Kunnes tuli sotka, suora lintu; Lenteä lekuttelevi etsien pesän sijoa, asuinmaata arvaellen. Lenti iät, lenti lännet, lenti luotehet, etelät. Ei löyä tiloa tuota, paikkaa pahintakana, kuhun laatisi pesänsä, ottaisi olosijansa.

Niin silloin veen emonen, veen emonen, ilman impi, nosti polvea merestä, lapaluuta lainehesta. Sotkalle pesän sijaksi, asuinmaaksi armahaksi.

Tuo sotka, sorea lintu, liiteleiksi, laateleikse, keksi polven veen emosen. Luuli heinämättähäksi, tuoreheksi turpeheksi. Siihen laativi pesänsä, muni kultaiset munansa: kuusi kultaista munoa, rautamunan seitsemän.

Alkoi hautoa munia, pääätä polven lämmitellä. Hautoi päivän, hautoi toisen, hautoi kohta kolmannenkin.

Jopa tuosta veen emonen, tuntevi tulistuvaksi, hipiänsä hiiltyväksi; luuli polvensa palavan, kaikki suonensa sulavan. Vavahutti polveansa, järkytti jäseniänsä. Munat vierähti vetehen,

meren aaltoihin ajaikse; karskahti munat muruiksi, katkieli kappaleiksi.

Ei munat mutahan joua, sirpalehet veen sekahan. Muuttuivat murut hyviksi, kappalehet kaunoisiksi; munasen alainen puoli alaiseksi maaemäksi, munasen yläinen puoli yläiseksi taivahaksi; Yläpuoli ruskeaista päiväseksi paistamahan, yläpuoli valkeaista, se kuuksi kumottamahan; mi munassa kirjavaista, ne tähiksi taivahalle, mi munassa mustuaista, nepä ilman pilvilöiksi.

Vaan aina uipi veen emonen noilla vienoilla vesillä, utuisilla lainehilla, eessänsä vesi vetelä, takanansa taivas selvä.

Jo vuonna yheksäntenä, kymmenentenä kesänä nosti päätänsä merestä, kohottavi kokkoansa, alkoi luoa luomiansa. Kussa kättä käännähytti, siihen niemet siivoeli; Kussa pohjasi jalalla, kalahauat kaivaeli; Kussa ilman kuplistihe, siiher syöverit syventi. Kylin maahan kääntelihe, siihen sai sileät rannat; Jaloin maahan kääntelihe: siihen loi lohiapajat; Pä'in päätyi maata vasten, siihen laitteli lahelmat.

Ui siitä ulomma maasta, seisattelihe selälle: Luopi luotoja merehen, kasvatti salakaria laivanlaskemasijaksi, merimiesten pään menoksi.

Runo kertoo havainnollisesti, melkein arkisesti, miten alkumai-sema syntyy maaksi jalkojemme alle ja päämme päälle taivahaksi. Se on kova, kuten karussa pohjolassa kuuluukin: mi munassa alaista puolta, rautasekse maaemokse, mi ylistä puolta, vaskisekse taivosekse.

Pesää etsivä lintu on karjalaisissa tarinoissa useimmiten sotka, mutta pesän sijaa voi etsiä myös kokko tai hanhi. Munansa se laskee kultaiseen, hopeaiseen pesään sankarin polvelle. Se voi olla myös pieni lintu, joka etsii pesän sijaa ja löytää pikkuruisen nurmea, siihen se munii kultaisen munan. Toisissa runoissa munia on kolme, joissakin jopa kuusi tai seitsemän.

Runoperinteen merkittävin jumalsankari on Väinämöinen, jonka syntymä on erikoinen.

Vaka vanha Väinämöinen kulki äitinsä kohussa kolmekymmentä keseä, yhen verran talviaki, noilla vienoilla vesillä, utuisilla lainehilla. Arvelee, ajattelevi, miten olla kuin eleä, asunnossa ahtahassa, kuss' ei konsa kuuta nähnyt, eikä päiveä havainnut.

Ounasteli aikojansa, tuskastui elämätänsä: Liikautti linnan portin sormella nimettömällä, lukon luisen luikahutti vasemmalla varpahalla; tuli kynsin kynnyseltä, polvin porstuan ovelta.

Siitä suistui suin merehen, käsin kääntyi lainehesen; jääpi mies meren varahan, uros aaltojen sekahan. Virui siellä viisi vuotta, sekä viisi jotta kuusi, vuotta seitsemän, kaheksan.

Seisottui selälle viimein, niemelle nimettömälle, manterelle puuttomalle. Polvin maasta ponnistihe, käsivarsin käännältihe. Nousi kuuta katsomahan, päiveä ihoamahan, Otavaista oppimahan, tähtiä tähyämähän.

Se oli synty Väinämöisen, sotu rohkean runojan kapehesta kantajasta, ilmattaresta emosta.

lhailen suomalaisen runoperinteen rikkautta, miten siitä löytyy monia muunnelmia maan synnystä. Usein tarvitaan Väinämöisen polvi, juuri siihen lintu munii munansa ja alkaa niitä hautoa. Silloin Väinämöinen tuntee kuumotuksen ja vaistomaisesti liikauttaa polveaan. Munat vierivät veteen, rikkoonutvat karikossa kiviä vasten ja niistä syntyvät kosmoksen elementit: taivas, maa ja taivaanvalot. Ruskuaisestä muovautuu kultainen aurinko, valkuaisesta hopeanhoitava kuu ja vielä tähdetkin. Entisaikojen ihmisille luonto on innoituksen lähde, se on heille ainoa todellisuus. Sen avulla muodostuu kuva maailman synnystä ja tieto maailmankaikkeuden rakenteesta. Pohjoisissa maissa nämä muistuttavat toisiaan ja niillä on yhteys samantistiseen kulttuuriin. Maailmankaikkeus tiivistyy yksinkertaiseksi ja havainnolliseksi kuvaksi, jonka keskellä maailmanpuu. Samaanien maailmanpuun juuret ovat alhaalla alisessa manalassa ja sen latva korkealla ylisessä taivaassa. Kaikki elämä syntyy puun juurissa virtaavista alkuvesistä, joiden liike jatkuu ja jatkuu, se on kaiken olemassaolon alku ja loppu. Näin maailma ja sen kaikki oliot elävät jatkuvassa uudelleensyntymisen ja kasvun tilassa.

Skandinaavien ja viikinkien maailma ei ole yhtä myyttinen ja salaperäinen kuin samaaneilla, ei samalla tavoin jakautunut eri elementteihin, vaan vaikuttaa käytännönläheiseltä. Siinä kerrotaan, miten aikojen alussa *ei hiekkaa, ei vettä, ei viileää merta, ei maata ollut, ei taivasta yllä; oli suunnaton kita, ei kasvanut ruoho. Kunnes Borrin pojat kohottivat pohjan...*

Heidän maailmanpuunsa on Yggdrasil. Myös sen juuret ovat hyvin alhaalla, se työntää niitä maahan ja helvetin syvyyteen. Latva on korkealla ja latvuksessa seisoo kotka, joka siiveniskuillaan saa tuulen humisemaan. Jykevillä oksilla laiduntavat hirvet ja oksankärjissä pienet linnut laulavat ja rakentelevat pesiään. Musta orava vilistää ylös ja alas runkoa pitkin, se kantaa viestejä juurakon ympärille kierty-

neelle lohikäärmeelle. Myös Yggdrasil tuo virkistävän veden ja kasvien vihreyden ja se hohtaa pimeässä kuin kaamoksen valo.

Yggdrasil on myös ratkaiseva osa *Ragnarökin* mahtavaa tarinaa, johon liittyy jumalien ja ihmisten tuho. Tuota mullistavaa tapahtumaa ennustaa sitä edeltävä aika: kolme talvea, jotka ovat täynnä pahuutta. Ensimmäinen talvi on petoksen ja huoruuden aika, silloin pyhät siteet katkeavat ja veli käy veljeään vastaan. Seuraava talvi on miekka-aika, kirvesaika, se on myrskyjen ja susien aika, joka edeltää suurta maailmanpaloa. Silloin ulvovat sudet kulkevat öisin metsissä, niistä vaarallisin on mahtava Fenris. Pienenä pentuna se on ollut jumalien hoidossa ja heidän lemmikkinään. Mutta kun aika kuluu, siitä tulee kyltymätön saalistaja, joka ulvoo kovaa, tappaa paljon saalista ja hotkii ahnaasti kaiken. Tuona aikana ei tulevaa tuhoa voi estää, silloin miekat ja kirveet otetaan esiin.

Lopulta kukot äänillään herättävät kaikki taisteluun: jättiläiset, demonit ja ihmisten suvun. Maa kuulee vihan hetken koittaneen, se purkaa kahleensa ja järeisee liitoksissaan. Kaamea hirviö avaa kitansa, sen alaleuka repii maata ja yläleuka taivasta. Tulenlieskat lyövät yli maan, ruumiita lojuu kaikkialla. Silloin kuolevat jumalten asunnosta taisteluun tulleet. Kaikki kuolevat: jätit, kääpiöt, haltijat, ihmiset, eläimet ja kasvit. Palava maa vaikeroi kuolemantuskissaan. Myös maailmanpuu Yggdrasil palaa ja tuho vaikuttaa täydelliseltä. Maa vajoaa mereen, mutta vain syntyäkseen uudelleen vihreänä. Maan uusi alku on yhtä raju kuin loppukin: pian kultainen vilja huojuu kuin hiukset, se kasvaa käsin kylvämättä. Maailmanpuun lehviin on kätkeytynyt kaksi ihmistä, jotka silmiään siristellen katsovat uuteen auringoon.

On jännittävää huomata, miten historia toistaa itseään ja tekee sen tarinoiden avulla. Tuo ikivanha kertomus on kuin ennustus tulevista tapahtumista. Tuo näky sopii kuvaamaan tapahtumia Pohjois-Norjassa toisen maailmansodan loppuvaiheessa. Ensimmäinen kylmä talvi muistuttaa aikaa, jolloin Adolf Hitlerin ovelat juonet onnistuivat, saksalaiset joukot saapuvat ja miehittävät maan. Kansalaisten mielipiteet jakautuvat. On saksalaismielisiä oman kansansa pettäjiä ja on hiljaisia vaikenijoita, jotka vain odottavat aikaansa. Joku unohtaa sukunsa, veljensä ja sisarensa ja liittoutuu miehittäjien kanssa. Suostuu näiden vaatimukseen kuin huoraten. On myös naisia, jotka tekevät sen kirjaimellisesti, lankeavat saksalaisen sotilaan kaulaan.

Haluatko katsoa syvälle menneisyyteen ja aavistella tulevaisuutta? Kertova tietokirja vie sanojen ja kuvien avulla pois nykypäivästä tiedon ja tunteen maailmaan. Se miettii taikuutta, uskontoja ja kuoleman mysteeriä monella mantereella, mutta rakastaa pohjoisia alueita.

Siinä menneisyys rakentaa sillan pelottavaan tulevaisuuteen.

Arkeologian matkalla saan kosketuksen kivikauden asukkaaseen, joka nykytutkimuksen valossa ei paljon meistä eroa. Muutokset aikojen kuluessa ovat pinnallisia ja tekniikan kehityksestä johtuvia, mutta ihminen himoineen ja haluineen, tarpeineen ja tavoitteineen on ennallaan.

Maaailma ja sen oliot elävät jatkuvassa uudelleensyntymisen ja kasvun tilassa. Mutta luonto antaa ja kostaa: Edessämme on pohjoisten seutujen tulevaisuus, arvaamaton, uhkaava, käsittämätön. Pohjoisen koskemattomuus hajoaa, arktinen ikirouta sulaa, meri on loppunsa edessä niin etelässä kuin pohjoisessakin. Olemmeko viimeisellä rajalla, jonka yli tie ei enää jatku?

ISBN 978-952-80-0920-7

BoDTM
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi